

Den Haag, Maranathakerk, 7 maart 2021

Exodus 20, 1-17

Johannes 2, 13-22

Gebed om ontferming

Laten wij de Heer om ontferming aanroepen

Voor de nood van de wereld

vanwege alles dat ons verontrust

en angstig maakt

zo veel indrukken op een dag

zo veel nieuws, elk uur

zo veel vulling voor de krant

wij die zeggen dat ons leven saai is geworden

en elke dag hetzelfde zou zijn

als de vorige

we voelen ons onmondig en verweesd

en soms ook wel wat eenzaam

maar zoeken toch aanspraak

bij u en bij elkaar

troost en opmontering

en wegen om de ander te vinden

zo bidden wij en roepen:

De tien geboden en de reiniging van de Tempel in Jeruzalem. Wat zouden die twee met elkaar te maken hebben. Het leesrooster dat ons elke zondag de lezingen aanbiedt geeft er nooit een verklarende bijsluiter bij. Vaak liggen de verbanden voor de hand. Soms is het zoeken, zoals vandaag.

De tien geboden, die somt iedere betrokken Jood in zijn of haar dagelijkse gebed regelmatig op. Ze horen bij hun wezen, hun identiteit. Een synagoge is ook herkenbaar aan de twee tafelen van de Wet zoals Mozes die van de Eeuwige ontving. Ze staan binnen, dat is de aron, ze staan als afbeelding vaak op het dak, herkenbaar voor wie het gebouw om welke reden dan ook opzoekt.

En de tempel in Jeruzalem, dat is een herinnering, een liturgische praktijk van ooit. Die zelfde vrome Jood zal niet vergeten de tempel aan te halen als plek van verlangen, ook al weet iedereen dat die niet meer bestaat en dat er enkel nog een Klaagmuur herinnert aan de buitenmuur van het tempelressort.

Kortom: beide lezingen benoemen het wezen van Israëls godsdienst. Met de nadruk op dienst, dienen, verplichting, ritueel, traditie. Het gaat om identiteit, en die kan, zoals we zelf wel weten, wel eens ter discussie worden gesteld.

Eerst die tien geboden. De wet die Mozes mee kreeg van de Eeuwige op de berg Horeb. Een vrome Jood citeert ze elke dag. Een beetje calvinist hoort of hoorde ze iedere zondag opgesomd worden. Wie uit die traditie komt herinnert zich dat nog wel.

De meeste regels gaan ons niet eens zo slecht af. Ieder weldenkend mens snapt dat we ons leven samen een beetje moeten ordenen, en daar zijn afspraken voor nodig. Niet moorden, niet stelen, je buurvrouw niet oneerbaar benaderen, en zeggen wat je doet en doen wat je zegt. God liefhebben met je hele wezen is nog weer een ander verhaal, maar een beetje ethisch zijn we allemaal wel op onze manier.

Maar dit jaar merken we dat het nauwer luistert dan dat we het wel zo'n beetje in de gaten houden. Een keer in de drie, vier weken, op dinsdagavond staan de nieuwe Mozes en Aaron met hun gebarentolk voor ons en sommen de nieuwe regels van het verbond op. Niet alleen om er kennis van te nemen, maar ook om er gehoor aan te geven. En omwille van het zwakke vlees, om de apostel Paulus te citeren, zijn er ook sancties. Voor wie het allemaal flauwe kul vindt, die regels, of een complot, of lak heeft aan anderen. Wie niet horen wil moet maar voelen, in zijn portemonnee dus, want die ligt het dichtst bij ons hart.

'Houd jij je een beetje aan de regels', dat is tegenwoordig een gangbare openingszin op een feestje, voor twee personen. En dan bedoelden we vroeger de regels van belastingopgave, de snelheid in het verkeer, en bij hoeveel glaasjes je nog Bob

voelt... nu gaat het om het risico dat je neemt waardoor je je zelf een beetje vrijheid vergunt maar waardoor wel je kinderen of ouders besmet kunnen raken.

De verhalen van zieke mensen komen steeds dichterbij. We kennen allemaal wel zo'n verhaal van een uitbraak zo maar ineens uit het niets. Een kwestie van leven of dood. De regels van de Mozes en Aaron van vandaag zijn net zo min vrijblijvend als die in de tijd van de Mozes aan de Horeb. Regels gaan over gezamenlijke verantwoordelijkheid. Je kunt je geen betere identiteit voorstellen.

Dit is Israëls identiteit. En die wordt niet ter discussies geteld.

In het andere verhaal ligt dat anders. Jezus gaat zich te buiten aan een gewelddadig optreden in de tempel van Jeruzalem. Het is een beetje zoeken naar het verband tussen de beide lezingen. Die wordt er nooit bij geleverd.

Die dienst in de tempel, offers de hele dag, een bloedbad moet dat geweest zijn: kippen, schapen, ander kleinvee, runderen, en dan nog allerlei, laten we maar zeggen: vega-gaven.

Het werd aangevoerd, stond in afwachting van de slacht te loeien, blaten en te kakelen. De slacht ging mechanisch, en er vloeide wel veel bloed. En dan gingen de offers in rook op.

Hoe zat het eigenlijk met de hygiëne? Zal het er gestonken hebben? En dan al dat ongedierte dat graag een hapje mee zou willen eten? Je moet een filmische manier van kijken hebben, een beetje Fellini-achtig om een idee te hebben hoe het daar toe ging.

Na de ontdekking wat er op die markten met rare beesten in China gebeurd zijn we wat minder romantisch over dit soort praktijken gaan denken. En toch is dit de dienst der verzoening, en ook die hoort bij het wezen van Israël.

In de Midrasj wordt er al wel aarzelend over gesproken. De profeten van Israël aarzelen ook al of het zo wel moet, en of de Eeuwige niet meer gesteld is op gerechtigheid en barmhartigheid dan op de geur van gebraden vlees.

Jezus heeft ook een dubbele houding ten opzicht van deze cultus. Het hoort bij zijn traditie. De priesters horen ook bij zijn traditie. Maar is dit nu de levenslijn van God naar zijn volk?

Bijbelwetenschappers veronderstellen dat Jezus' tempelreiniging de aanleiding is geweest tot zijn arrestatie en uiteindelijk ook zijn dood. De tempelreiniging als opmaat voor Goede Vrijdag. Het zou heel goed kunnen. Want die tempel in Jeruzalem dat was niet zo maar een dorpskerk. Daar vond de dienst der Verzoening plaats, elke dag, zes dagen in de week.

De tempel als theologische, liturgische, rituele en dus economische vanzelfsprekendheid, waar heel het volk minstens een keer in hun leven, maar liefst elk jaar op af kwam. Een instituut waar ook heel wat mensen hun boterham aan verdienden. Een spiritueel centrum maar ook een bedrijf.

En dat functioneert zo al vanaf koning Salomo. Met af en toe wat onderbrekingen is dit een continue bedrijf. En de voorschriften, de gebruiksaanwijzingen voor de offercultus, stammen nog uit de tijd van Mozes, Exodus tot en met Deuteronomium.

Daar komt dan ene Joshua van Nazareth, een van die vele profetische kometen aan het firmament, en die beweert dat dit bedrijf zo geen pas geeft. En om zijn gelijk te illustreren frustreert hij met woord en daad met name het economisch bedrijf van de tempel. En ranselt met een zelfgemaakte gesel de winkeltjes met offergaven de tempel uit. Met daarbij de wisselbanken om geld te wisselen en je als pelgrim te ontdoen van smerige, onreine Romeins geld.

Johannes heeft als enige van de vier evangelisten dit verhaal aan het begin van zijn vertelling. Het volgt vrijwel direct op het verhaal van de bruiloft in Kana.

Dat verhaal, we lezen het altijd in de Epifanietijd is een soort van Pasen in het klein. Jezus zorgt voor het genoeg. De wijn stroomt rijkelijk. 'Het begin van zijn tekenen', eindigt Johannes dit verhaal. Dat teken komt terug in de vraag van de geschokte toeschouwers bij al die omgegooide negotie en

leeggegoten geldbakken in de tempel. Welk teken toon je ons dat je dit mag doen?

Ik dacht ineens aan die getergde winkeliers in Klazienaveen, en horecaondernemers in Ginniken. Ze durfden het toch maar deze week, zien soms even, hun nering, tot boa's en agenten met de burgemeester op de achtergrond dat het zo veel genoeg was, en het teken was begrepen.

De tempelreiniging als teken. Spreekt ons protestanten, met name ons calvinisten wel aan. Wat Jezus doet lijkt oppervlakkig gezien een beetje op wat onze calvinistische voorouders deden met de rijkversierde kerken van ons land zo rond 1570. De bijl er in, in de banken, koorhekken, beelden, en andere kunstschaten.

De reformatie in de geest van Calvijn maakte een eind aan de zichtbare, kleurrijke verbeelding van het geloof. Het woord, gesproken, gepredikt, alleen zou genoeg moeten zijn. Daar hebben we het een heel aantal eeuwen ook op uitgehouden, inmiddels beginnen we er wat anders over te denken.

Maar wat Jezus doet is toch iets anders. Die tempelliturgie, de offers die gekocht moesten worden, het geld dat daartoe gewisseld moest worden, die liturgie kon niet doorgaan als je het bedrijf onderste boven gooide. Hoe moet de dienst van de verzoening dan plaats vinden? Zonder dat je eerst je geld had gewisseld en zonder offergave.

Jezus frustreert de tempelliturgie en dat is niet niks. Wat Jezus er tegenover stelt is dan ook niet niks. In de beeldspraak over het afbreken en na drie dagen weer opbouwen van de tempel verwijst hij naar zijn eigen Paasgang.

Voor de getuigen die naar de bende op de tempelvloer stonden te kijken een onbegrijpelijke en ongekenne misdraging met een al even onbegrijpelijke uitleg.

Voor de lezers van het verhaal van Johannes was het inderdaad een teken! Ze hoorden hier het paasverhaal in terug. Jezus die zichzelf inschuift in plaats van het offer van de tempel.

Het mechanische van het offer dat gebracht moet worden, al die dieren die daartoe gedood worden en in rook opgaan en de verzoening die daardoor plaats vindt maakt plaats voor een zaak van intentie en van geloof.

De nadruk die ligt op de dood van het lam, de dood van het offer, verschuift naar het geloof in de opwekking van het lam. Jezus wijst naar zijn dood, maar vooral naar zijn opwekking, naar zijn leven, en bijgevolg naar het leven van de mensen in zijn voetspoor. De reiniging van de tempel, direct na de bruiloft in Kana. Pasen wordt aangekondigd.

De andere evangelisten die dit verhaal veel meer naar Pasen toe vertellen, bouwen de spanning op. Als Jezus de tempel met zijn omgegooide stalletjes verlaat zie je de priesters de besluiten nemen dat deze man moet verdwijnen, en zo zal het ook gaan in het verhaal.

Bij Johannes moet het hele Evangelie in zijn mysterieuze onvoorspelbaarheid nog beginnen. 'hij sprak van de tempel van zijn lichaam. Toen hij dan opgewekt was herinnerden zijn discipelen zich dat hij dit gezegd had'

De zondagen onderweg naar Pasen zijn er voor om te gaan bevatten wat Pasen zou kunnen betekenen. We leren de taal van de verbeelding, sprekend, schilderen, spelend, zingend. Daarin past dit verhaal. Zo gaat de dienst der verzoening, niet met de dood van bokken en schapen maar in de mens die zichzelf geeft om het leven te behouden van velen. De dienst der verzoening krijgt een nieuwe identiteit.

Gebeden

Wij danken U goede God

Wij danken U voor al die bijzondere tijden

In de gang van het kerkelijk jaar.

Wij danken u voor de traditie die ons wordt aangereikt

Voor de ruimte dat we niet zelf

Alles hoeven uit te denken

Maar staan in een lang lijn van gewoonten

Van verwachting en van vieren.

Laten wij ons, dat bidden wij U

Dan ook kunnen open stellen
Voor de zeggingskracht van alle verhalen
Liederen, gebeden en symbolen
En dat wij ons zo, samen, op welke manier ook
Kunnen opmaken om straks Pasen te gaan vieren

Bidden wij voor mensen die moedeloos zijn
Door de maatregelen vanwege corona.
Het duurt allemaal zo lang
En wanneer kunnen we weer zoals toen
Wij bidden voor ouderen en mensen
Die veel alleen zijn, zonder stemmen om hun heen
Dat zij zich laten aanspreken door allen
Die hen proberen te vinden
Wij bidden voor jongeren, die zo weinig
Hun leeftijdgenoten mogen ontmoeten
Want wie mag je nog in huis ontvangen
Dat zij zich niet gewonnen geven
Aan het zelfbeklag
Wij bidden voor hulpverleners
Die de moed en troost
Uit hun tenen moeten halen
Omdat zij ook hun twijfels hebben
Zo bidden wij

Voor onze regeerders bidden wij
Landelijk, plaatselijk, rechterlijk en kerkelijk,
Voor de mensen die zich opmaken
Om leiders van ons volk te maken
Of wier roeping het is van de zijlijn
Kritisch toe te kijken
Dat zij zich gedragen weten door een betrokken bevolking
En dat zij zich dienstbaar weten aan ons aller welbevinden
Omwille van hun moed en doorzettingskracht bidden wij
Omwille van vindingrijkheid en durf
Dat zij niet worden afgebrand
Door al te makkelijk oordeel

Zo bidden wij

Voor uw kerk bidden wij, op weg naar Pasen
Dat zij zich geroepen weet om zorg te dragen
Voor ieder die met ons meegaat
Dat zij weet heeft van verzoening
En zich daarvoor inspant
Vooral daar waar mensen elkaar niet
Weten te vinden
Geef haar het lied in het hart
En indien mogelijk ook op de tong
Zo bidden wij

Stil gebed

Onze Vader.